

KU12, de zeepunter Anna Maria

De Huisman zeepunter KU12 werd KU 11 maar bleef uiteindelijk toch KU12 en kreeg ook nog een kleiner zusje met het nummer KU12. Hoe kan dát nou? Lees meer over de ruim 100 jaar oude Anna Maria, die tegenwoordig in Warmond ligt en geldt als een van de laatste zeepunters die nog gevist hebben.

Door: **Veronica Frenks**

Joke Spannenburg vertelt graag over de zeepunter KU12, de *Anna Maria*. 'Een vriend met wie we hebben gezeild, heeft ons aan het schip gekoppeld. Hij zei eens na een zeiltocht: 'Ik weet een mooie zeepunter te koop, die moeten jullie gaan bekijken.' De daaropvolgende zaterdag gingen we naar de Loosdrechtse Plassen, waar de punter op dat moment lag. Een dag later was hij van ons. Het was liefde op het eerste gezicht.' Joke kocht het scheepje samen met haar man Hugo - 'Ik kende mijn man al sinds mijn zeventiende, maar wist niet eens dat hij kon zeilen.' - en het bleef meer dan twintig jaar in bezit van de familie. Aanvankelijk zeilden ze met veel plezier samen. Hugo en Joke kregen hun eerste kind en ontdekten dat het een heel avontuur is om met een baby te zeilen. Dat weerhield ze er niet van. Na een dochter volgde er een zoon. Met twee kinderen aan boord kwam het erop neer dat een van de ouders zeilde en de ander twee kinderen in het oog moest houden. Een tuigje (voor de kinderen dan) bleek een veilige oplossing. De boot lag in hun woonplaats Leiden en de

familie bracht eindeloos veel tijd door op het thuiswater, de Kaag. Soms maakten ze een langere tocht. De KU12 was te zien tijdens de vlootshow van het vernieuwde Zuiderzeemuseum in 1998 en de punter was met de gehele familie aanwezig op de Sails in 2000, 2005 en 2010. Voordat de kinderen er waren, zijn Hugo en Joke naar Pampus gevaren en natuurlijk door naar Giethoorn en Kuinre, waar de eerste eigenaar van de zeepunter, visser Gerrit Doedel, had gewoond. De boot kon overal komen en hield zich ook bij meer zeegang goed. Prettig, want iedereen weet wat voor vervelende golven er op het IJsselmeer kunnen staan.

Houten Huismanboot

Hugo is in 2012 plotseling overleden. De *Anna Maria* lag toen net in Giethoorn. Ze had Kuinre bezocht ter ere van het 100-jarig bestaan van de KU11 (zie verder in dit artikel). Joke moest de punter alleen terugvaren. Twee jaar later was de KU12 terug om tijdens Sail Giethoorn te midden van de Houten Huismanboten haar eigen

boven: De KU12 heeft vastgemaakt bij de sluizen. Hier is goed te zien hoe robuust zo'n zeepunter is

onder: Joke Spannenburg aan het roer van het ruim 100-jarige varende monument

honderdste verjaardag te vieren. Na een reünie in Friesland strandde Joke vervolgens in Stavoren. De punter bleek te veel gebreken te vertonen. Over de weg werd de KU12 naar Scheepstimmerwerf "De Hoop" in Workum gebracht. Een reparatie bracht aan het licht dat de KU12 toch echt een restauratie nodig had. Maar ook zonder echtgenoot wilde Joke de toekomst van de *Anna Maria* borgen. Daarom richtte ze in 2018 een stichting op, de Stichting Behoud Zeepunter KU12 *Anna Maria*. Eerste doelstelling van die stichting is om de punter in de vaart te houden. Er wordt nu geld ingezameld om de nodige herstelwerkzaamheden te verrichten. Fondsen en donateurs hebben

al geld bijeengebracht en er waren van juni tot en met september sponsortochten gepland met de gerestaureerde Kageenaar *Hylke Tromp*. Er is inmiddels nog slechts vierduizend euro nodig om de eerste fase van de restauratie te volbrengen. De teleurstelling was groot voor Joke en voor het bestuur van de Stichting toen bleek dat er vanwege de coronacrisis geen SAIL 2020 zou zijn. De punter was daarvoor namelijk uitgenodigd. Ze wilden zo graag de gerestaureerde KU12 laten zien. Nu hoopt Joke dat de eerste fase van de restauratie deze zomer kan worden afgerond, zodat er in het najaar kan worden gezeild.

links: De KU12 onder zeil, een marine-officier liet de punter ombouwen tot jacht

inzet links: Op het helmhout ligt een klein koetje

onder: Op de kant bij De Hoop in Workum

De geschiedenis van de zeepunter *Anna Maria* is interessant. Ze werd in 1914 als KU12 gebouwd op de werf van de scheepsbouwfamilie Huisman voor Gerrit Doedel (1867-1929), een visser uit Kuinre. Een eeuw geleden bevond deze werf zich op de Ronduite bij Giethoorn. 'Ronduite' is het eigenlijk, niemand zegt Ronduite, net als de zeepunter uit Kuinre een Kuunder punter is en geen Kuinderpunter. Het scheepje heeft als een van de weinige overgebleven oorspronkelijke punters op de Zuiderzee gevist. Doedel gebruikte de zeepunter vooral voor de palingvisserij. We weten niet precies wanneer de KU12 is opgehouden met vissen. Het ligt voor de hand te denken dat dit is gebeurd met de afsluiting van de Zuiderzee in 1932, maar zeker weten doen we het niet. Een aanwijzing is dat de burgemeester van Kuinre in 1929 voor Gerrit Doedel en twee andere vissers in het kader van de uitvoering van de Zuiderzeesteunwet steun heeft aangevraagd

wegens gederfde inkomsten. Gerrit Doedel overlijdt in 1929. De kans is groot dat dit het laatste jaar is geweest als vissersschip. Wat er daarna, tot aan het einde van de Tweede Wereldoorlog, is gebeurd, is onduidelijk.

Officiersjacht

In 1945 is de KU12 in het bezit van een officier van de Koninklijke Marine in Den Helder. De vissersboot is dan een jacht geworden. Er staat een mahoniehouten kajuit op. Na die tijd krijgt het schip verschillende eigenaren en iedere eigenaar past de KU12 aan zijn eigen behoeften aan. In 1956 wordt de punter zelfs voorzien van een zeilkiel en haalt eigenaar P. de Jong de zwaarden weg. Twee eigenaren later brengt P. Bokhoven het schip weer in originele staat terug en kan in 1965 de KU12 worden ingeschreven

in het Stamboek Ronde en Platbodem jachten, onder nummer 428, met de naam *Weagendouner*. Aan de foto's te zien heeft het schip, vanaf het moment dat het een plezierjacht werd, altijd een gaffeltuig gehad.

Later verandert de naam weer. Wanneer Hugo en Joke de punter kopen in 1996 draagt die de naam *Anna-Maria* en ligt er een koe op de helmstok. Joke bedacht dat 'Anna-Maria' misschien wel de naam was van een geliefde koe. Kuunder vissers waren immers vaak boer (of andersom) om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. Tijdens een ruige tocht op het IJsselmeer verdwijnt die koe in de golven. De naam is gebleven en er ligt inmiddels een nieuwe koe op de helmstok. Nader onderzoek leert dat de naam Anna Maria waarschijnlijk eerder ontleend is aan een tante van Gerrit Doedel.

Tweemaal KU12

Wie van houten scheepjes houdt, heeft waarschijnlijk ook weleens een kleinere KU12 gespot. Dat is een Kamper zeepunter, een ideale rivierboot. Dit scheepje is veel jonger en werd gebouwd bij Schreur in 1977. Met net zoveel plezier als Joke Spannenburg en haar gezin, geniet de familie Helmich van hun eigen punter. Als vader Adelin Helmich in 1991 de punter koopt in Zwartsluis maakt hij in overleg met vriend Klaus Roding, punterkenner bij uitstek, een herstelplan. Met zijn zoon Dennis wordt het enorme roer vervangen, de zwaarden die hij voor zijn scheepje vindt, zijn originele zwaarden van de werf van Huisman. 'De vormen lijken wel vliegtuigvleugelprofielen, je kon er hoog mee aan de wind zeilen.' Adelin Helmich raakt nog enthousiast wanneer hij erover vertelt.

De Helmichs vervangen tevens het (te) hoge tuig. Klaus heeft nog een oud tuig van zeilmaker Wouda uit Meppel, met een brede fok. 'Verder vindt hij voor ons ijzerbeslag en dat monteren we op de boot. Toen we overgingen op een grun-

EIGENAREN

1914 - onbekend	Gerrit Doedel, visser uit Kuinre (KU12)
1945 - onbekend	Officier Koninklijke Marine Den-Helder (KU12)
onbekend	De heren Valk en Zijlstra (KU12)
1950-1956	Dhr. van der Veen, Leeuwarden (KU12)
1956-1959	P. de Jong, Terhorne (KU12)
1959-1965	Dhr. Van Willigenburg, Leeuwarden (KU12)
1965-1970	P. Bokhoven, Reeuwijk (KU12) Weagendouner
1970-1973	C. van Rouendal, Amsterdam (KU12) Weagendouner
1973-1982	Dhr. Oosting, Utrecht (KU12)
1982-1986	Dhr. Luyerink, (KU12)
1986-1989	W.F. Haccou, Vorden (KU12)
1989-1996	H. Bos, Kortenhoef (KU12)
1996-2012	H.T. Grimmelijs en J.M.L. Spannenburg, Leiden, Anna-Maria (KU12)
2012-2018	J.M.L. Spannenburg, Leiden, Anna-Maria (KU12)
2018-heden	Stichting Behoud Zeepunter Kuinre 12, Leiden, Anna-Maria (KU12)

del heeft onze zoon Dennis nog tien jaar met de punter gevaren.' Vader en zoon Helmich voeren vooral in Zeeland, al voer Dennis ook wel eens met de kleine KU12 mee met de punterrace op de IJssel. Het scheepje paste in Zeeland ook goed tussen de hoogaarden en deed dan ook vrolijk mee met de Van Loon Hardzeildag tijdens de Zeeuwse zomervakantie. In 2009 is Dennis overgestapt op een schover waarmee hij op zee kan (zie het artikel in SdZ 2017.7) en nu is IJsselmuiden de thuishaven van de punter. 'De punter vaart weer in zijn natuurlijke habitat', zegt Dennis tevreden. Hij vond een nieuwe punterfan in Anthonie Boer, ook die laat trots zijn scheepje en zijn nautische vaardigheden zien tijdens de wedstrijden in Overijssel.

Logisch vervolg

Maar hoe kwam 'de kleine KU12' aan zijn naam? Dat is niet zo moeilijk. Vader en zoon Helmich zochten een goede naam voor hun punter en omdat ze de boot naar de staat van visserijpunter hadden teruggebracht, vonden ze het aardig om een visserijnummer te gebruiken. (Vanaf 1882 kregen schepen visserijnummers wanneer ze geregistreerd stonden als vissersschip.) In 1911 moesten vissers zich opnieuw inschrijven voor de kustvisserij en werden er nieuwe nummers uitgereikt. Dat de Kuunder punter KU12 in 1914 is gebouwd, betekent dus dat er tussen 1911 en 1914 waarschijnlijk twaalf nieuwe visserijpunten voor Kuinre zijn gebouwd. Naast het nummer hadden de meeste schepen ook een naam. Maar Kuinre heeft geen visserijnummers meer en het nummer kon dus goed als naam worden gebruikt, zo meenden vader en zoon Helmich. Ze wisten van de KU11 en bedachten dat KU12 een logisch vervolg zou zijn. Toen kenden ze de *Anna Maria* nog niet. Raadsel opgelost. In 1973 was de grote KU12 er slecht aan toe. Gait L. Berk, punterkenner, liefhebber, cineast en schrijver over punters heeft een Kamper

boven: Bij het eeuwfeest van de KU12

rechts: In de haven van Warmond

onder: Lang en slank is de vorm van de zeepunter

Zeepunter, de *Zwarte Beer* en bemiddelt wanneer de KU12 in 1973 een nieuwe eigenaar nodig heeft. Dat wordt de heer Oosting uit Utrecht. Die wil het schip restaureren, maar al snel wordt duidelijk dat er slechts onderdelen van de oude punter kunnen worden gebruikt voor een soort vernieuwbouw. De romp is dermate slecht dat die in zijn geheel moest worden vervangen. De mahoniehouten kajuit die op de punter was gebouwd bij de overgang van visserij naar pleziervaart kon wel blijven en ook het originele Huisman roer dat anders van vorm is dan bijvoorbeeld een roer van Schreur was goed genoeg om te behouden. Er werden echter nieuwe mallen gemaakt van de romp, want de oude waren bij verhuizing van scheepswerf Huisman al eens verloren gegaan.

En hoe zit het met de KU11?

Toch was er iemand die de romp van het scheepje dat al zoveel had meegemaakt, niet op de brandstapel wilde laten belanden. Dat was Harm Breman uit Almelo. Die knapte de romp alsnog op en maakte er een open zeepunter van. Dit werd de KU11. Deze punter kwam via Jan Corporaal en de Stichting Kuinre in Promotie in zijn vroegere thuishaven Kuinre terecht en is nu het boegbeeld van de gemeente Steenwijkerland en die van het dorp Kuinre in het bijzonder. Maar er is natuurlijk ooit ook een "echte" KU11 geweest. Ook daar is in fragmenten wel iets over bekend. De KU11 werd in 1912 gebouwd voor Kok uit Kuinre. Probleem bij het nagaan van de geschiedenis is dat de meeste feiten mondeling zijn doorgegeven. Joke Spannenburg heeft al heel wat speurwerk verricht en veel mensen gesproken. Ergens in de geschiedenis vermengen

de oorspronkelijke KU11, de KU12 en de nieuwe KU11 zich met elkaar.

Door gerenommeerde punterkenners als Klaus Roding en anderen is al eens een poging ondernomen om de geschiedenissen van de KU11 en KU12 te ontwarren. Misschien moeten we heel tevreden zijn dat door beide schepen de verhalen over zeepunters en de geschiedenissen die daarmee te maken hebben worden doorgegeven. Het materieel erfgoed is zo het anker voor het immaterieel erfgoed. En zo blijft duidelijk dat Kuinre, dat nu midden in het land ligt op de grens van Friesland, Overijssel en Flevoland, ooit een vissershaven aan de Zuiderzee was.

Op de website www.ku12.nl zijn meer wetenswaardigheden te vinden die met het schip te maken hebben.

onder: De Helmichs hebben een punter gekocht en brengen hem terug naar de visserman uitvoering met onder meer het spriettuig (boven)

rechts: Helmich brengt zijn KU12 naar IJsselmuiden, zodat de Kamper punter weer terug is in zijn natuurlijke habitat

PUNTERS EN ZEEPUNTERS

Een eeuw geleden waren er nog zeker twintig werven en werfjes die punters maakten in en rond de Wieden. Er zijn er nog twee over: Schreur aan de Bovenwiede en ten noorden van Giethoorn Wildeboer-Vos, aan het kanaal tussen Steenwijk en de Wieden. Punters en verwante scheepjes zijn praktische scheepjes die overal kunnen komen. In sloten kom je vooruit met een vaarboom; op groter water kun je roeien of een eenvoudig (spriet)zeil zetten. In het moeras- en merengebied de Wieden en de Weerribben in Overijssel komen ze volledig tot hun recht. De zeepunter is - veel meer dan de andere punters - een zeilboot. Hij is ontwikkeld om voor de kust vooral op paling

te vissen en als het nodig is de Zuiderzee over te steken. De Kuunder zeepunter is de grootste onder de punters, negen meter lengte. De boorden zijn hoger dan die van de andere punters opdat het zeewater buiten blijft.

De zeepunter uit Kampen was wat kleiner dan die uit Kuinre. Dat had puur te maken met het water waarvoor de scheepjes waren bedoeld. Vanuit Kuinre gingen de vissers direct de Zuiderzee op of wanneer het gunstig visweer was, stroomopwaarts over een van de riviertjes, de Tjonger of de Linde. Er zijn veel Kuunder zeepunters geweest, in elk geval tot de afsluiting van de Zuiderzee. Toen nam het aantal zeepunters snel af. Kuinre werd afgesloten van het IJsselmeer door de Noordoostpolder en op zijn

best werden de bedrijfsvaartuigen voortaan jachten van mensen die de schoonheid van de houten schepen zagen. Liefhebbers konden in Giethoorn nog wel punters bestellen, vooral de Noord-Westhoek punter was de laatste decennia populair. (zie ook SdZ 2019.9)